

assignatura :	ART DEL RENAIXEMENT		
codi :	22660		
professor/a :	Rafael Cornudella Carré		
cicle :	primer		
quatrimestre :	segon		
crèdits :	5		
tipus :	troncal		
horari de classe :	grup 01 :	dilluns i dimecres	8.30-10.00
	grup 02 :	dilluns i dimecres	13.00-14.30
atenció alumnes :			

OBJECTIUS:

Aproximació històrica a l'art italià del Renaixement i les seves relacions amb la cultura de l'humanisme, amb especial èmfasi en les principals personalitats artístiques del segle XV.

TEMARI:

1. Humanisme i Renaixement

Petrarca i els orígens de l'Humanisme -- L'Humanisme florentí del primer Quatrecent: classicisme i «humanisme cívic» -- Els *studia humanitatis*. Definició, temes i significat històric de l'Humanisme -- La difusió de l'Humanisme. El neoplatonisme florentí.

2. Brunelleschi, Alberti i l'arquitectura del Renaixement. Alberti i la teoria de l'art

Brunelleschi i la «invenció» de la perspectiva. Els edificis de Brunelleschi -- Alberti: el naixement de la teoria de l'art. La codificació de la perspectiva i el model retòric en el *De pictura*. La teoria de la bellesa: la *concinnitas*. El *De re aedificatoria* -- Alberti: els projectes arquitectònics.

3. Escultura del primer Renaixement

El concurs de 1401. Ghiberti: les primeres portes del Baptisteri -- L'emergència de Nanni di Banco i de Donatello. Obres per al Duomo i per a Orsanmichele. La nova estatuària: Donatello, Nanni di Banco, Ghiberti -- El relleu: el *rilievo stiacciato* i la perspectiva -- Jacopo della Quercia -- L'evolució de Ghiberti. Les «portes del Paradís» -- L'evolució de Donatello: de la maduresa a les darreres obres.

4. Pintura del primer Renaixement a Florència

Corrents conservadors, «Estil Internacional» i Renaixement -- Masaccio (i Masolino) -- Fra Filippo Lippi, Fra Angelico, Paolo Uccello, Domenico Veneziano, Andrea del Castagno.

5. Tendències en la pintura i l'escultura fins a finals del Quatrecent

Piero della Francesca -- Mantegna -- Giovanni Bellini i el naixement de l'escola veneciana moderna. L'itinerari d'Antonello da Messina -- Florència en els últims decennis del segle: Antonio del Pollaiuolo, Verrocchio, Ghirlandaio, Filippino Lippi, Botticelli -- La via renovadora de Perugino.

6. L'estil clàssic de l'Alt Renaixement. Florència i Roma

Leonardo -- Miquel Àngel -- Rafael -- Fra Bartolomeo, Andrea del Sarto -- Bramante i l'arquitectura classicista a Roma.

7. La pintura a Venècia i al nord d'Itàlia

Giorgione, el jove Tiziano i el jove Sebastiano del Piombo -- L'evolució de Tiziano (de la maduresa a l'últim estil) -- Correggio -- Pordenone, Lorenzo Lotto.

8. L'art cincentista italià i la qüestió del «Manierisme»

Els usos del mot *maniera* -- Els crítics del segle XVII -- La rehabilitació del «Manierisme» -- Reorientació de la qüestió del «Manierisme» (Shearman, Smyth) -- La relació amb l'Alt Renaixement i la gènesi del «Manierisme» -- Ideals, formes i convencions de la *maniera*: *regola/licenza* - *varietà* i *monotonia* - *difficultà/facilità*, *sprezzatura* - *grazia/terribilità* - la figura i l'espai: les convencions de la *maniera* - la relació amb els models antics -- La qüestió del *decorum* i les primeres crítiques a l'art de la *maniera* (Dolce).

LECTURA OBLIGATÒRIA:

John SHEARMAN, *Manierismo*, Madrid, Xarait, 1985 (ed. original en anglès: 1967)

BIBLIOGRAFIA:

ACKERMAN, James S., *La arquitectura de Miguel Angel*, Madrid, Celeste Ediciones, 1997 (ed. original : 1961)

ANTAL, Frederick, *El mundo florentino y su ambiente social*, Madrid, Alianza, 1987 (ed. original : 1947)

AVERY, Charles, *Florentine Renaissance Sculpture*, London, John Murray, 1990 (primera ed. : 1970)

BARASCH, Moshe, *Teorías del arte. De Platón a Winckelmann*, Madrid, Alianza, 1991 (ed. original : 1985)

BARON, Hans, *The Crisis of the Early Italian Renaissance*, ed. revisada: Princeton University Press, 1966

BARON, Hans, *En busca del Humanismo cívico florentino. Ensayos sobre el cambio del pensamiento medieval al moderno*, México, F.C.E., 1993 (ed. original en anglès : 1988)

BAXANDALL, Michael, *Giotto and the Orators. Humanist observers of painting in Italy and the discovery of pictorial composition, 1350-1450*, Oxford University Press, 1971 [trad. castellana : *Giotto y los oradores...*, Madrid, Visor, 1996]

BAXANDALL, Michael, *Painting and experience in fifteenth-century Italy*, Oxford University Press, 1988 (primera ed. : 1972) [trad. castellana : *Pintura y vida cotidiana en el Renacimiento. Arte y experiencia en el Quattrocento*, Barcelona, Gustavo Gili, 1978]

BENEVOLO, Leonardo, *Historia de la arquitectura del Renacimiento*, 2 vols., Madrid, Gustavo Gili, 1972 (ed. original : 1968).

BLUNT, Anthony, *La teoría de las artes en Italia (del 1450 al 1600)*, Madrid, Ctedra, 1979 (ed. original : 1940)

BRIGANTI, Giuliano (ed.), *La pittura in Italia : Il Cinquecento*, 2 vols., Milano, Electa, 1988

- BURCKHARDT, Jacob, *La cultura del Renacimiento en Italia*, Madrid, Akal, 1992 (ed. original : 1860)
- BURKE, Peter, *El Renacimiento italiano. Cultura y sociedad en Italia*, Madrid, Alianza, 1993
- CHASTEL, André, *Arte y Humanismo en Florencia en la época de Lorenzo el Magnífico*, Madrid, Cátedra, 1982 (ed. original : 1959)
- CHASTEL, André, *El Renacimiento meridional. Italia 1460-1500*, Madrid, Aguilar, 1966 (ed. original : 1965)
- CHASTEL, André, *El gran taller. Italia 1460-1500*, Madrid, Aguilar, 1966 (ed. original : 1965)
- CHASTEL, André, *El mito del Renacimiento (1420-1520)*, Barcelona, Skira-Carroggio, 1969 (ed. original : 1966)
- CHASTEL, André, *La crisis del Renacimiento (1520-1600)*, Barcelona, Skira-Carroggio, 1969 (ed. original : 1967)
- CHASTEL, Andr., - KLEIN, Robert, *El Humanismo*, Barcelona, Salvat, 1971 (ed. original : 1954)
- FREEDBERG, S. J., *Painting of the High Renaissance in Rome and Florence*, 2 vols., Cambridge, Massachusetts, 1961
- FREEDBERG, S. J., *Pintura en Italia 1500-1600*, Madrid, Ctedra, 1978 (ed. original : 1970)
- FRIEDLAENDER, Walter, *Mannerism and Anti-Mannerism in Italian Painting*, Columbia University Press, 1957 (primeres versions, en alemany : 1925 i 1929)
- GARIN, Eugenio, *La revolucíon cultural del Renacimiento*, Barcelona, Crítica, 1981
- GARRIGA, Joaquim (ed.), *Renacimiento en Europa*, "Fuentes y Documentos para la Historia del Arte", IV, Barcelona, Gustavo Gili, 1983
- GOMBRICH, Ernst H., *Norma y forma*, Madrid, Alianza, 1984 (ed. original : 1966)
- GOMBRICH, Ernst H., *Imágenes simbólicas*, Madrid, Alianza, 1983 (ed. original : 1972)
- GOMBRICH, Erns H., *El legado de Apeles*, Madrid, Alianza, 1982 (ed. original : 1976)
- GOMBRICH, Ernst H., *Nuevas visiones de viejos maestros*, Madrid, Alianza, 1986 (ed. original : 1986)
- HEYDENREICH, Ludwig H., *La eclosión del Renacimiento. Italia 1400-1460*, Madrid, Aguilar, 1972
- HEYDENREICH, Ludwig H.- LOTZ, Wolfgang, *Arquitectura en Italia, 1400-1600*, Madrid, Ctedra, 1991
- HOLMES, George, *The Florentine Enlightenment 1400-1450*, Oxford University Press, 1992 (primera ed. : 1969)
- HUMFREY, Peter, *Painting in Renaissance Venice*, Yale University Press, 1995

- JANSON, H. W., *The Sculpture of Donatello*, Princeton University Press, 1963 (primers ed. : 1957)
- JOANNIDES, Paul, *Masaccio and Masolino. A Complete Catalogue*, London, Phaidon, 1993
- KLOTZ, Heinrich, *Filippo Brunelleschi. The Early Works and the Medieval Tradition*, London, Academy Editions, 1990
- KRAUTHEIMER, Richard (in collaboration with Trude KRAUTHEIMER-HESS), *Lorenzo Ghiberti*, Princeton University Press, 1982 (primera ed. : 1956)
- KRAYE, Jill (ed.), *Introducciòn al humanismo renacentista*, Cambridge University Press, Madrid, 1998 (ed. original en anglès: 1996)
- KRISTELLER, Paul Oskar, *El pensamiento renacentista y sus fuentes*, M,xico, Fondo de Cultura Económica, 1982 (ed. original : 1979)
- KRUFIT, Hanno-Walter, *Historia de la teoria de la arquitectura. 1. Desde la Antig e dad hasta el siglo XVIII*, Madrid, Alianza Editorial, 1990 (ed. original : 1985]
- LEE, Rensselaer W., *Ut pictura poesis. La teoria humanistica de la pintura*, Madrid, Cátedra, 1982 (ed. original : 1940)
- LOTZ, Wolfgang, *La arquitectura del Renacimiento en Italia*. Estudios, Madrid, Herman Blume, 1985 (ed. original : 1977)
- MURRAY, Peter, *Arquitectura del Renacimiento*, "Historia Universal de la Arquitectura", Madrid, Aguilar, 1972
- NAUERT (Jr.), Charles G., *Humanism and the Culture of Renaissance Europe*, Cambridge Universit Press, 1995
- PANOFSKY, Erwin, *Idea. Contribuciòn a la historia de la teorja del arte*, Madrid, C tedra, 1977 (ed. original : 1924)
- PANOFSKY, Erwin, *La perspectiva com a "forma simbòlica" i altres escrits de teoria de l'art*, Barcelona, Edicions 62, 1987 (ed. original de La perspectiva... : 1927)
- PANOFSKY, Erwin, *Estudios sobre iconología*, Madrid, Alianza, 1972 (ed. original : 1939)
- PANOFSKY, Erwin, *El significado de las artes visuales*, Madrid, Alianza, 1979 (ed. original : 1955)
- PANOFSKY, Erwin, *Renacimiento y renacimientos en el arte occidental*, Madrid, Alianza, 1975 (ed. original : 1960)
- PINELLI, Antonio, *La bella Maniera. Artisti del Cinquecento tra regola e licenza*, Torino, Einaudi, 1993
- POPE-HENNESSY, John, *Italian Gothic Sculpture*, Nwe York, Vintage Books, 1985 (primera ed. : 1955)
- POPE-HENNESSY, John, *Italian Renaissance Sculpture*, Oxford, Phaidon, 1986 (primera ed. : 1958) [trad. castellana : *La escultura italiana en el Renacimiento*, Madrid, Nerea, 1989]

POPE-HENNESSY, John, *Italian High Renaissance and Baroque Sculpture*, Oxford, Phaidon, 1986 (primera ed. : 1963)

ROSENHAUER, Arthur, *Donatello*, Milano, Electa, 1993

RYKWERT, Joseph i ENGEL, Anne (ed.), *Leon Battista Alberti*, Milano, Olivetti/Electa, 1994

SCHLOSSER, Julius, *La literatura artística*, Madrid, Cátedra, 1976 (ed. original : 1924)

SEYMOUR, Ch. Jr., *Sculpture in Italy, 1400-1500*, Harmondsworth, Penguin Books, 1966

SHEARMAN, John, *Manierismo*, Madrid, Xarait, 1985 (ed. original : 1967)

SMYTH, C. Hugh, *Mannerism and "Maniera"*, Viena, IRSA, 1992 (ed. original : 1963)

TAVERNOR, Robert, *On Alberti and the Art of Building*, Yale University Press, 1998

TOLNAY, Charles de, *Miguel Angel. Escultor, pintor y arquitecto*, Madrid, Alianza, 1988 (ed. original : 1975)

WARBURG, A., *La rinascita del paganesimo antico*, Firenze, La Nuova Italia, 1991 (ed. original : 1932)

WHITE, John, *The Birth and Rebirth of Pictorial Space*, London, Faber and Faber, 1987 (primera ed. : 1957) [trad. castellana : *Nacimiento y renacimiento del espacio pictórico*, Madrid, Alianza, 1994]

WILDE, Johannes, *La pintura veneciana. De Bellini a Ticiano*, Madrid, Nerea, 1988 (ed. original : 1974)

WITTKOWER, Rudolf, *Los fundamentos de la arquitectura en la edad del Humanismo*, Madrid, Alianza, 1995 (ed. original : 1949)

WÖLFFLIN, Heinrich, *El arte clásico*, Madrid, Alianza, 1982 (ed. original : 1899)

WÖLFFLIN, Heinrich, *Conceptos fundamentales en la Historia del Arte*, Madrid, Espasa-Calpe, 1989 (ed. original : 1915)

ZERI, F. (ed.), *La Pittura in Italia: Il Quattrocento*, Milano, Electa, 1987, 2 vols.

AVALUACIÓ DEL CURS :

Examen final, que consta de dues parts: 1) comentari d'una o dues obres (amb diapositives) i 2) tema (del temari o extret de la lectura obligatòria).